

rozvytku: Zbirnyk naukovykh prac' / M–vo osvity i nauky Ukrainy, Nac. un–t «L'vivs'ka politehnika», Nac. akad. nauk Ukrainy, In–t narodoznavstva NAN Ukrainy, In–t ukrai'noznavstva im. I. Kryp'jakevycha. – L'viv: L'vivs'ka politehnika, 2014. – Vyp.26. – S.44–51.

24. Brubaker R. Ethnicity without groups. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 2004. – 283 p.

25. Definitions for separatism // The Web's Largest Resource of Definitions and Translations. – URL: <http://www.definitions.net/definition/separatism> (date of access: 08.08.2018).

26. Smith Anthony D. National identity. – Harmondsworth: Penguin Books, 1991. – 227 p.

Nakonechnyi V. S., PhD student of the Department of Humanitarian Security of the National Institute for Strategic Studies (Ukraine, Kyiv), vs.nakonechnyi@gmail.com

Ethnic separatism: the essence of the phenomenon

The attempt to actualize the modern vision of the essence and content of the concept of «ethnic separatism» is made in this article. The dependence of the latter's understanding from existing views on the categories of «ethnicity» and «separatism», which are its basic constituent elements, is shown. A definition of the concept of «ethnic separatism» is proposed, taking into account the processed material, and a vision of the prospects for further research in this direction is expressed.

Keywords: ethnicity, ethnonational policy, territorial integrity of the state, national security.

* * *

УДК 94(429:24)

Гай–Нижник П. П.,
доктор історичних наук, завідувачий відділу
історичних студій, Науково–дослідний інститут
українознавства МОН України (Україна, Київ),
Hai–Nyzhnyk@ukr.net

УКРАЇНСЬКО–РОСІЙСЬКІ МІЖДЕРЖАВНІ ВЗАЄМИНИ 2010–2012 РОКІВ ПІД ЧАС ПЕРШОГО ЕТАПУ ПРЕЗИДЕНТСТВА В. ЯНУКОВИЧА

Висвітлюються українсько–російські міждержавні та дипломатичні взаємини у 2010–2012 рр. під час першого етапу президентства в Україні В. Януковича. Аналізуються політико–дипломатичні зусилля президента, прем'єр–міністра та МЗС у міждержавних стосунках України з Російською Федерацією у сферах геополітики, енергетики, економіки та воєнного співробітництва.

Ключові слова: дипломатія, українсько–російські взаємини, Янукович, Путін, Медведєв.

У 2010 році президентом України став Віктор Янукович¹. Незадовго до голосування Л. Кучма у розмові з Дж. Теффтом заперечував думку про те, що В. Янукович стане знаряддям Росії. Таку свою позицію про те, що ні В. Янукович, ані його радники не були пішаками Москви, він аргументував тим, що крупний бізнес, який фінансує В. Януковича, примусить його захищати інтереси України. Л. Кучма не надавав особливого стратегічного значення російському Чорноморському флоту, заявляючи, що він, звісно, може лякнути Грузію, але навіть не вартий і мизинця турецького флоту. Якщо ж Україна мала сплачувати «світову ціну» за газ, злісно зазначав він, то Київ повинен був наполягти аби Росія також платила «світову ціну» за розміщення свого флоту у Севастополі, тобто стільки ж, «скільки платять за бази американці» [47].

¹ Інавгурація президента України В. Януковича відбулася 25 лютого 2010 р. у Києві.

При цьому екс–президент України був переконаний, що Росія ніколи не відмовиться від мрії повернути Севастополь. Для росіян, вважав він, питання Севастополя має, перш за все, емоційний і ностальгійний характер і вони ніколи не облишать надії повернути його собі². Л. Кучма був також переконаний, що Україна ніколи не визнає незалежності Абхазії чи Південної Осетії. З цього приводу він зауважив, що війна у Грузії 2008 р. порушує деякі питання, адже Росія спрямувала свою армію в Абхазію та Південну Осетію і світ цю агресію проковтнув. А що станеться, якщо раптом у 2017 році Росія в односторонньому порядку заявить, що її флот не піде з Севастополя? Чи захоче хто–небудь вступити у конфлікт на боці України? – запитав Л. Кучма американського посла Дж. Теффта 2 лютого 2010 року [47]. До здійснення найсумнішого передбачення Л. Кучми залишалося чотири роки.

А у 2010 р., одразу ж на другий день після інавгурації президента В. Януковича, голова Верховної Ради України В. Литвин вже обговорював «питання українсько–російського міждержавного діалогу» зі спікером Державної Думи Російської Федерації Б. Гризловим [6]. Незабаром до Москви потягнулася ціла черга українських можновладців. 16 березня до Москви з візитом для чергового обміркування проблем двосторонніх відносин прибув міністр закордонних справ України К. Грищенко³. 25 березня до столиці Росії з метою домовитися про зниження ціни на газ, яку було встановлено за контрактами Ю. Тимошенко, прилетів прем'єр–міністр України М. Азаров, проте його колега В. Путін умовою такої поступки назвав входження до Митного союзу⁴.

За десяток днів (5 квітня) у підмосковні Горки до російського президента Д. Медведєва на перемовини щодо умов газового компромісу подався і шойно обраний президент український В. Янукович. Проте компромісу не вийшло. Натомість надійшла звістка з Єврокомісії. 9 квітня заступник генерального директора Єврокомісії «Європейська політика сусідства»⁵ Х. Мінгареллі

² За словами Л. Кучми, одного разу він сказав мереві Москви Ю. Лужкову, що Україна погодиться повернути Севастополь Росії, якщо США повернуть Росії Аляску, а вона поверне Курільські острови Японії, а Калінінград – Німеччині [47].

³ На 17 травня 2010 р. було призначено візит до України президента Росії Д. Медведєва

⁴ Нагадаю, що Митний союз, який було створено Росією, Білорусією та Казахстаном на базі саме російських митних тарифів напр. 2009–го – на поч. 2010 рр., був не так економічним, як геополітичним проектом Кремля, який з фінансово–економічної точки зору був невигідним навіть самій Росії, проте дозволяв їй, не допускаючи зближення, наприклад, України (у разі її вступу до нього) з іншими інтеграційними формуваннями, передусім з ЄС, також обмежувати зміцнення, а значить й послаблювати, конкурента. При цьому Митний союз таким чином не лише зміцнював би свої конкурентні позиції, а й дозволяв би утримувати іншу країну–члена в орбіті російських не лише економічних, а й геополітичних впливів

⁵ На поч. березня 2010 р. Європейська комісія виділила 5,7 млрд. євро на фінансування до 2013 р. 19 проектів у рамках програми «Східне співробітництво». 21 квітня до Києва з візитом прибув комісар ЄС з розширення і Європейської політики сусідства Ш. Фюле, який обговорив з українським керівництвом проблеми відносин у контексті підготовки угоди про асоціацію та скасування безвізового режиму. 13 травня у Києві відбулося пленарне засідання в рамках чергового п'ятнадцятого раунду переговорів між Україною та ЄС щодо укладання угоди про асоціацію.

пояснив Україні про неможливість одночасного вступу до зони вільної торгівлі з ЄС та до Митного союзу з Росією, Білоруссю та Казахстаном [7]. Того ж дня до Києва прилетів і міністр закордонних справ Російської Федерації С. Лавров. Тож нова українська влада опинилася перед вибором свого геополітичного шляху і цей вибір став очевидним ще 2 квітня, коли В. Янукович ліквідував комісію з підготовки вступу України до НАТО. Тим часом 8 квітня 2010 р. Росія і США підписали у Празі Договір про скорочення ядерної зброї та її носіїв. При цьому обидві держави заявили про гарантії безпеки для України.

Свою чергою, 13–14 квітня, під час роботи у Вашингтоні Міжнародної конференції з ядерного роззброєння, президент України В. Янукович зробив заяву про згоду України позбутися 90 кг високозбагаченого урану, який зберігався у науково-дослідних центрах. За певних технологій та зусиль його могло б вистачити для виробництва ядерної зброї [8], проте Київ знову відмовився від елемента ядерного стримання (навіть, якщо це було можливо теоретично) та власного гаранту національної безпеки та оборони¹. Вочевидь таке рішення В. Януковича не було самовільним й приймалося під потужним тиском як з боку Росії, так і НАТО, адже тоді стає зрозуміло майже синхронне відвідання столиці України помічником генерального секретаря НАТО з політичних питань Д. Брангерманном (8 квітня) та очільником МЗС РФ С. Лавровим (9 квітня). Природно, що така позиція українського керівництва знайшла досить схвальні відгуки як у членів саміту, так і у світової громадськості. Чого варте було таке рішення української влади свідчить, зокрема, й те, що навіть за два місяці по вищезгаданій заяві, президент США Б. Обама у листі до президента України В. Януковича ще раз висловив високу оцінку історичному рішенню України вивезти з країни усі рештки високозбагаченого урану [12].

Важливою подією стало й підписання угод про продовження терміну оренди бази російського Чорноморського флоту в АР Крим в обмін на умовний перегляд угод про ціну постачання газу в Україну. 21 квітня 2010 р. у Харкові президент України В. Янукович і президент РФ Д. Медведев підписали Угоду про продовження перебування російського Чорноморського флоту в Криму [52].

Сторони продовжували дію Угоди між Україною і РФ про статус та умови перебування Чорноморського флоту РФ на території України від 28 травня 1997 р., Угоди між Україною і РФ про параметри поділу Чорноморського флоту від 28 травня 1997 р. та Угоди між урядом України та урядом РФ про взаємні розрахунки, пов'язані з розподілом Чорноморського флоту та перебуванням Чорноморського флоту РФ на території України від 28 травня 1997 р. на двадцять п'ять років з автоматичним продовженням на наступні п'ятирічні періоди, якщо жодна зі Сторін не повідомить письмово іншу Сторону про припинення їх дії не пізніше, ніж за один рік до завершення терміну дії (ст.1).

Орендна платня за перебування Чорноморського флоту РФ на території України починаючи від 28 травня

2017 р. мала складатися з платежів Російської Федерації Україні в розмірі 100 млн. дол. США на рік, а також з додаткових коштів, які отримувалися б за рахунок зниження з дати набрання чинності цією Угодою ціни в розмірі до 100 доларів США від встановленої чинним контрактом між НАК «Нафтогаз» України і ВАТ «Газпром», на кожну тисячу кубометрів газу, що постачався би в Україну, виходячи з пільгового погодженого обсягу поставок, передбаченого згаданим контрактом, за такою формулою: при ціні 333 долари США і вище за 1000 куб. газу зниження складало би 100 доларів США, при ціні нижче за 333 долари США зниження мало б скласти 30% від такої ціни. Ці додаткові кошти підлягали би обліку за підсумками кожного календарного року, протягом якого застосовувалися б зазначені зниження, зростаючим підсумком і визнавалося б як зобов'язання України, що погашалися б шляхом виконання положень статті 1 цієї Угоди [49].

27 квітня угоду про подовження терміну перебування Чорноморського флоту у Севастополі ратифікувала Верховна Рада України [3, с.222], а 28 квітня її ратифікувала Рада Федерації РФ [44]. Підписання «Харківських» угод неоднозначно було сприйняте українською громадськістю і загострило стосунки між владою та опозицією. Так, наприклад, під час пленарного засідання Верховної Ради між представниками опозиційних та провладних партій відбувалися сутички [2], а у день ратифікації «Харківських» угод у центрі Києва сталися сутичками між прихильниками опозиції, які виступали проти підписання угоди, та правоохоронцями. Загалом на мітинги проти ратифікації угоди про подовження базування російського флоту в Україні і на підтримку цієї угоди вийшло від 10 до 15 тисяч осіб. Лідери опозиції, виступаючи перед мітингувальниками, звинуватили президента В. Януковича й парламентську більшість у державній зраді й закликали народ до всеукраїнських акцій непокори [46]. Утім, як вже зазначалося вище, Україна таки ратифікувала цю угоду².

Отже, у 2010 р. з приходом до влади В. Януковича та проросійської Партії регіонів стала очевидною й більш неприхованою взаємообумовленість в українсько-російських відносинах питань енергоносіїв, торговельно-економічних контактів, військово-стратегічного співробітництва та геополітики, що супроводжувалася поступовим прагненням Росії до ізоляції України у її міжнародних контактах. Віддушиною ж у цій пастці вимушено мав стати т.зв. «євразійський» простір керованого Москвою Митного союзу. На заваді ж – українське громадянське суспільство, націонал-патріотичні сили, ліберальна політична опозиція, середнє підприємництво та, як не дивно, бізнесова верхівка (в тому числі й у лавах Партії регіонів), що прагла акумулювати, зберігати й капіталізувати свої статки у вільному Західному світі, а не в імперсько-тоталітарному «Русском міре».

Проте з початком кожної чергової спроби з новою силою затягнути газово-енергетичний зашморг на шії української економіки й таким чином ще більше посилити москвоцентричність геополітичної орбіти

¹ При цьому, гадаю, варто наголосити й на тому, що, наприклад, президент Білорусі О. Лукашенко не був запрошений на саміт з ядерної безпеки у Вашингтоні через відмову вивозити до США високозбагачений уран.

² За ратифікацію в українському парламенті проголосували 236 народних депутатів. У російській Думі проти ратифікації голосувала ЛДПР В. Жириновського.

України, Кремль щоразу намагався змушувати український політикум до вирощування у собі синдрому проросійськості¹, а відтак – вичавлював з нього його національне самоусвідомлення. Схрещуючи світосприйняття української політичної верхівки з підсвідомим інстинктом москвофільства у цивілізаційному вимірі та прищеплюючи цьому денационалізованому прошарку патологічну бацилу клептоманії, замішану на примітивній жадобі влади, кремлівські режисери створювали при цьому ілюзію обраності, забезпечити й гарантувати яку нібито спроможна лише Росія.

Подальшим кроком політики В. Януковича у напрямку зближення з Росією була зміна проєвропейського стратегічного курсу й згортання шляху до інтеграції країни в Атлантичну систему безпеки та НАТО, коли у червні 2010 р. Україна оголосила про свою поблокову політику. Таким чином Київ відмовився від євроатлантичної інтеграції при декларативному збереженні курсу на євроінтеграцію².

Москва одразу ж відреагувала на зміну зовнішньополітичної орієнтації України після приходу до влади у Києві В. Януковича й, вочевидь, як заохочувальний бонус, погодилася на демаркацію кордону з нею. Уже 26 квітня 2010 р. під час візиту до Києва голови російського уряду В. Путіна було обговорено проблеми розподілу Керченської протоки³. Це питання є вкрай важливим, позаяк без визнаних і закріплених відповідними міжнародними процедурами кордонів повноцінна держава не може існувати. До того ж питання українсько–російського кордону завжди включало у себе й досить драгівливу для обох сторін кримську складову.

Отже, 17 травня 2010 р. у Києві в рамках візиту до України президента РФ Д. Медведєва міністри закордонних справ України та Росії К. Грищенко й С. Лавров підписали Угоду про демаркацію українсько–російського державного кордону. Пізніше газета «Дело» повідомляла, що Україна погодилася зняти свої вимоги щодо збереження кордону часів СРСР і віддати Росії частину Азовського моря та Керченської протоки. У свою чергу директор департаменту інформаційної політики МЗС України О. Волошин запевняв, що Україна не відступатиме від своїх вимог. Незмінність українських вимог підтвердив і міністр закордонних справ України К. Грищенко. Тим не менш, реалії були дещо іншими, позаяк недарма ж колишній посол США в Україні В. Тейлор побоювався, що після розподілу Керченської протоки Україна втратить свій суверенітет [10].

¹ 30 квітня 2010 р., до прикладу, на перемовинах з українським прем'єр-міністром М. Азаровим у Сочі глава російського уряду В. Путін запропонував йому об'єднати активи «Газпрому» та «Нафтогазу України».

² За підрахунками заступника голови відділу торговельних зв'язків з Європою та Центральною Азією директорату торгівлі при Єврокомісії Ф. Куїссона, зона вільної торгівлі з Європейським Союзом мала коштувати Україні 5% бюджетних надходжень. 28 жовтня 2010 р. до Києва на черговий раунд переговорів щодо створення зони вільної торгівлі ЄС та України прибув із візитом європейський комісар з питань торгівлі К. де Гухт. Україні запропонували неприйнятні умови торгівлі сільськогосподарською продукцією. Україна також мала захищати географічні товарні назви на кшталт «коньяк», «шампанське» тощо.

³ Росія також зняла обмеження на імпорт українських труб.

8 липня 2010 р. Угоду про демаркацію українсько–російського кордону було ратифіковано Україною [50]. 22 липня 2010 р. президент України схвалив ратифікацію угоди з Росією про демаркацію державного кордону, яка набула чинності 29 липня. Вже 3 серпня 2010 р. МЗС України отримало повідомлення російської сторони про завершення внутрішньодержавних процедур з ратифікації угоди, після чого Україна та Росія сформували спільну демаркаційну комісію, що почала практичну роботу з розмітки кордону на місцевості⁴.

Під час вищевказаного дводенного (17–18 травня) візиту Д. Медведєва у Києві було підписано, окрім угод про правові засади демаркації сухопутної ділянки державного кордону, також такі угоди: про співробітництво в галузі розвитку навігаційно–спутникової системи «Глонас»; про співробітництво між «Укрексімбанком» та «Банком ВТБ»; про науково–освітню співпрацю на 2010–2012 рр.; про співпрацю між міністерствами культури і туризму на 2010–2014 роки. Було підписано ще й заяви з приводу удосконалення системи безпеки в Європі, урегулювання конфлікту в Придністров'ї та з питань безпеки в Чорноморському регіоні [9]. Разом з тим Україна вчергове відмовилася від вступу до Митного союзу та від визнання незалежності Абхазії та Південної Осетії. Утім, при цьому слід наголосити, що після зустрічей 19–20 травня в Одесі голови СБУ В. Хорошковського та керівника ФСБ О. Бортнікова контррозвідка ФСБ офіційно повернулася до Криму. З іншого ж боку, приймаючи у Києві 25 травня заступника Генерального секретаря НАТО І. Шедіви, міністр закордонних справ України К. Грищенко ще раз підтвердив, що Україна не має наміру й відмовляється вступати у НАТО⁵.

У червні 2010 р. відбулося кілька подій міждержавного рівня в російсько–українських взаєминах: російський виробник ядерного палива «ВАТ ТВЕЛ» та українська НАЕК «Енергоатом» уклали довгостроковий контракт

⁴ Принагідно зазначу, що хоча президент Білорусі О. Лукашенко у травні 2010 р. також підписав Закон «Про ратифікацію Договору між Україною та Білоруссю про державний кордон», проте ще й на початку червня 2010 р. Білорусь не віддавала ратифікаційні грамоти про демаркацію кордону, доки не буде сплачено борг України. Лише 25 березня 2011 р. Сторони обмінялися ратифікаційними грамотами договору про державний кордон.

⁵ Додам також, що, прагнучи привернути увагу України до західного геополітичного вектора, у середині травня 2010 р. ЄС обіцяв Києву вже до осені підготувати План дій щодо скасування візового режиму для громадян України. Що ж стосувалося відмови України до вступу в НАТО, варто зауважити, що офіційний Київ не гребував заробляти кошти на спільних збройних місіях з НАТО. Так, на початку червня 2010 р. міністр оборони України М. Єжель взяв участь в роботі комітету співробітництва «Україна–НАТО» й оголосив про намір збільшити український контингент в Афганістані. Міністр оборони М. Єжель та начальник Генштабу Г. Педченко взяли участь також у засіданні комісії «Україна–НАТО», під час якого було зазначено, що МО України продовжить співробітництво з НАТО за всіма програмами. Тоді ж у Люксембурзі прем'єр-міністр М. Азаров взяв участь у засіданні Ради з питань співробітництва України з ЄС, на якій обговорювалися питання створення зони вільної торгівлі, запровадження безвізового режиму та модернізації української газотранспортної системи. Дещо пізніше у Брюсселі міністр палива та енергетики Ю. Бойко провів переговори з єврокомісаром з питань енергетики Г. Еттінгером.

на постачання свіжого ядерного палива для українських АЕС, починаючи з 2011 року [11]; у Севастополі вперше з 2003 р. було проведено українсько–російські військово–морські навчання «Фарватер миру»; Україна звернулася до РФ з проханням про надання нею гарантії газового транзиту на 10–20 років [53], а на переговорах у Москві наприкінці червня прем'єри В. Путін і М. Азаров обговорювали проблеми передачі газу «РосУкрЕнерго», «Газпрому» та НАК «Нафтогазу України». Тоді ж РФ запропонувала Україні побудувати 15 військових кораблів для її Чорноморського флоту.

Суспільного резонансу набув Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 р., яким затверджувався позаблоковий статус країни і скасовувався євроатлантичний курс. Цей Закон визначав засади внутрішньої політики України у сферах розбудови державності, розвитку місцевого самоврядування та стимулювання розвитку регіонів, формування інститутів громадянського суспільства, національної безпеки та оборони, в економічній, соціальній і гуманітарній сферах, в екологічній сфері та сфері техногенної безпеки, а також засади зовнішньої політики України.

Зокрема, закон визначав, що основним принципом зовнішньої політики країни «є дотримання Україною політики позаблоковості, що означає неучасть України у військово–політичних союзах, пріоритетність участі у вдосконаленні та розвитку європейської системи колективної безпеки, продовження конструктивного співробітництва з НАТО та іншими військово–політичними блоками з усіх питань, що становлять взаємний інтерес» [4, с. 527; 13].

Закон передбачав також внесення змін до Закону України «Про основи національної безпеки». Зокрема, зі статті, яка визначає пріоритети національних інтересів, було виключено норму про інтеграцію України в євроатлантичний простір безпеки¹. У статті про сферу національної безпеки і оборони, зокрема, містилася теза про «забезпечення поступового переходу до комплектування Збройних сил України на контрактній основі». Крім того, зі статті про основні напрямки державної політики в питаннях національної безпеки було виключено норму про набуття Україною членства «в Організації Північноатлантичного договору» [4, с. 527; 14]. При цьому зберігалася завдання членства в ЄС «при збереженні добросусідських відносин і стратегічного партнерства з Російською Федерацією, іншими країнами СНД, а також з іншими країнами світу» [4, с. 527; 14]. Ця норма була присутня і в попередньому законі.

У Законі також зазначалося, що російській та іншим мовам національних меншин України гарантовано захист, вільний розвиток і використання. Так, серед принципів внутрішньої політики в гуманітарній сфері значилася «реалізація державної мовної політики на підставі норм національного та міжнародного права, забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території

¹ На другий же день після ухвалення зазначеного закону до Києва прибула держсекретар США Г. Клінтон, яка протягом 2–3 липня обговорювала з українським керівництвом можливість активізації двосторонніх відносин. 28 липня 2010 р. з візитом до України прилітав комісар ЄС з питань енергетичної політики Г. Еттінгер.

України, гарантування вільного розвитку, використання і захисту російської, інших мов національних меншин України» [4, с. 527; 14].

Коментуючи ухвалу цього закону, Б.Тарасюк тоді зауважив, що ним було покладено початок перетворення України з суб'єкта зовнішньої політики на об'єкт, і наголосив: «Вчора під покровом ночі неконституційною більшістю було прийнято в цілому проект Закону «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». Не має сумніву в тому, що нинішній Президент, заподадливо виконуючи волю Кремля, у найближчі дні підпише та оприлюднить його[...] Зрозуміло, з якою метою було відключено трансляцію засідання. Для того, щоб український народ та весь світ не зміг побачити, як декілька десятків слухняних кнопкодавів вирішували в цей час стратегію розвитку Української держави на найближчі роки.

Схвалений документ за своєю сутністю є поверхневим та демагогічним, а основною метою його авторів є видурення положення про членство в НАТО.

Натомість, оголошується курс, якого в природі не існує – на так звану «позаблоковість» і стверджується, що ми будемо брати участь у зміцненні європейської системи колективної безпеки, якої не існує також» [48]. Відтак, підсумував Б. Тарасюк, вказуючи на неспроможність України самій забезпечити власну національну безпеку², у влади В. Януковича були інші цілі – перетворити Україну у колонію та сателіта сусідньої держави (тобто Російської Федерації).

У практичній площині прискорене зближення з Росією набувало нових темпів. Так, у липні в рамках державної програми озброєнь на 2011–2020 рр. Міністерство оборони Росії запланувало закупити в Україні 20 літаків АН–124 «Руслан» [15]. Тоді ж, у середині липня 2010 р., новий український посол у Москві В. Сльченко вручив копії вірчих грамот. Водночас у Києві висадився потужний російський державно–політичний і церковно–ідеологічний десант вищого рівня. Зокрема цілий тиждень (20–28 липня) масовану пропаганду імперського концепту т.зв. «Русского міра» провадив в Україні патріарх РПЦ Кіріл, який вільно віщав свої облудливі ідеологеми в Одесі, Дніпропетровську та Києві. У Криму ж тим часом 24–25 липня 2010 р. святкував день російського ВМФ прем'єр–міністр РФ В. Путін й при цьому домовлявся про збільшення товарообміну між державами, який, як заявлялося, досягнув був докризових показників³.

За місяць, 26 серпня 2010 р., міністр закордонних справ України К. Грищенко вкотре безрезультатно обговорював у Києві питання демаркації кордону у Керченській протоці із заступником міністра закордонних справ Росії Г. Карасіним. Не дійшли згоди

² Як свідчить загальносвітова практика, зниження певною країною витрат на фінансування своїх Збройних Сил до рівня менше 1% від ВВП, призводить до поступового руйнування армії. В Україні у 2007 р. рівень фінансування вперше знизився до 0,99%, а у 2009 р. він становив 0,7%. В Україні на одного жителя у 2010 р. витрачалося 25 дол. на оборону, в той час як у позаблоковій Швеції – 606 дол. США.

³ 8 вересня 2010 р. газета «Голос України» подала інформацію від посла України в Росії В. Сльченка, який стверджував, що товарообіг між двома державами виходить на докризовий рівень і сягає 40 млрд. дол. США.

з цього питання сторони й під час переговорів 15–16 вересня у Москві міністрів закордонних справ Росії С. Лаврова та України К. Грищенка. Російська Федерація уперто не бажала зафіксувати визнання державних кордонів України.

У Москві ж від 28 серпня, на продовжених переговорах, Росія в черговий раз розпочала цілеспрямований тиск на Україну, аби примусити її до злиття «Газпрому» та НАК «Нафтогаз України». Невдовзі, 17–18 вересня, у Москві, на зустрічі президентів В. Януковича та Д. Медведєва обговорювалися тенденції двостороннього співробітництва, а також було погоджено створювати спільні підприємства з видобутку сланцевого газу [54]. Наприкінці 2010 р. стало зрозуміло, що сторони готові лише створювати спільні підприємства в окремих галузях газового господарства, зокрема йшлося про видобуток сланцевого газу на Донбасі. Саме з цією метою Росія схилила Україну до створення вже згаданого вище європейського регіону «Донбас», питання про що знову було порушене 27 жовтня 2010 р. на засіданні Міждержавної українсько–російської комісії. На ній В. Путін запевняв українську делегацію, що Росія не мала наміру переглядати формулу ціни на газ для України.

Міжрегіональному співробітництву була присвячена й українсько–російська зустріч 4 жовтня у Геленджіку. Тоді ж Україна остаточно погодилася на будівництво керченського мосту, який мав пролягти косою Тузла, й позичила в кредит від російського «Внешторгбанку» 2 млрд. дол. США [16].

У середині жовтня з візитом до Києва прибув перший заступник глави уряду Російської Федерації І. Шувалов, який обговорював з українськими колегами питання поглиблення двостороннього торговельно–економічного співробітництва та реалізацію спільних проектів. Варто зазначити, що загалом у 2010 р. позитивом стало збільшення обсягів українсько–російської торгівлі, яка за статистичними показниками наблизилася до тогочасних валових характеристик торгівлі України із 27 країнами–членами ЄС [37, с. 7]. Наприкінці року у Москві на зустрічі міністрів закордонних справ країн СНД та під час саміту СНД, у якому взяв участь президент В. Янукович (9–10 грудня 2010 р.) було обговорено питання щодо створення зони вільної торгівлі в СНД.

Кінець 2010 року позначився також утиском етнічних українців в Росії й, водночас, черговим просуванням гуманітарної експансії теренами України. Так, 22–23 листопада у Києві з візитом знов перебував патріарх РПЦ Кіріл (цього разу з нагоди святкування 75–річчя з дня народження митрополита УПЦ (МП) В. Сабодана). На цьому тлі, одразу ж після завершення вказаного приїзду російського церковника, у Росії було ліквідовано Федеральну національно–культурну автономію українців [17]. Натомість у Дніпропетровську на базі обласної універсальної бібліотеки відкрито «Російський центр» [18]. Більше того, Кремль зробив чимало кроків щодо посилення своєї гуманітарної присутності в Україні, найзухвалішими з яких була роздача російських паспортів українцям на Сході та в Криму. Зрештою, візит до Москви 8–9 грудня 2010 р. міністра закордонних справ України К. Грищенка, під час якого обговорювалися досягнення та проблеми українсько–російських відносин, зокрема, проблеми

культурно–освітніх прав українців у Росії, так і не змінив жорсткої антиукраїнської політики російської влади у гуманітарній сфері й спричинився до нових поступок у поширенні ідеологем т.зв. «Русского міра» численними проросійськими організаціями в Україні.¹

Протягом 2010 р. поволі тривала й прихована дезорганізація роботи Міністерства оборони України під виглядом його реформування, яка фактично унеможливила ефективне управління ЗС України. Так, наприклад, 2010 р. було розформовано Об'єднане оперативне командування, а за рік – Командування сил підтримки, що суттєво ускладнило застосування сил і засобів ЗС України. Крім того, 2010 року було завершено руйнівне за своєю суттю «реформування» районних (міських) військових комісаріатів, а також з початку цього року призупинено зборіву підготовку військовозобов'язаних. Саме за часів президентства В. Януковича майже остаточно було зруйновано систему ППО, а найсучасніші зенітно–ракетні комплекси і засоби розвідки були передислоковані до Криму. Підрозділи Збройних сил України, Державна прикордонна служба України, інші органи сектора безпеки та оборони комплектувалися з повним ігноруванням принципу екстериторіальності, тобто переважно місцевими мешканцями. Зменшилися, порівняно з попередніми роками, й асигнування на армію. Так, згідно з динамікою частки бюджету на оборону у ВВП [64] в період від 2006 до 2010 рр., питома вага витрат бюджету на оборону складала: 2006 р. – 0,5%, 2007 р. – 1,3%, 2008 р. – 1,0%, 2009 р. – 1,3%, 2010 р. – 0,7% [1, с. 79]. При цьому Україна продовжувала наполягати на своєму позаблоковому статусі та відмовилася приєднуватися до Організації договору колективної безпеки (ОДКБ).

У 2010 р. було прийнято ще одне рішення, яке безпосередньо стосувалося питання національної безпеки та оборони. У липні Верховна Рада з цього приводу ухвалила спеціальну заяву і постанову, згідно з якою Кабінет Міністрів був зобов'язаний у тримісячний термін розробити і запропонувати проект міжнародно–правового документа, який зміцнював би міжнародно–правові гарантії безпеки України в контексті Будапештського меморандуму 1994 року. Утім, практичного втілення це рішення так і не набуло.

10 грудня 2010 р. В. Янукович видав Указ Президента України №1119/2010 «Про рішення Ради національної безпеки та оборони України від 17 листопада 2010 р. «Про виклики та загрози національній безпеці України у 2011 році». Зазначене рішення РНБО насправді мало відповідало своїй назві, у документі практично не було наголошено ані на викликах і загрозах національній безпеці, ані на стратегії їх передбачення й подолання тощо. Фактично, рішення РНБО того часу являло собою типовий рутинний бюрократичний документ, який банально мусив був з'являтися відповідно до статті 107 Конституції України.

У ньому, зокрема, зазначалося, що наприкінці 2010 р. «першочерговими завданнями є формування

¹ 21 червня 2007 р. указом президента РФ (№796) було утворено фонд «Русский мір». На сайті цього фонду були позначені осередки в 45 країнах світу, в тому числі в численних містах України. Діяли ці російські центри чи центри російської культури при бібліотеках, університетах, у театрах, а в місті Ізюм, наприклад, у кабінеті при управлінні культури міської ради (!).

довгострокової стратегії розвитку держави, яку розуміє, підтримує і підтримує суспільство, а також створення широкої соціальної бази державної політики. Водночас пріоритетними залишаються питання недопущення нових політичних криз і потрясінь, а також подолання негативних тенденцій у формуванні довіри людей до влади і держави. Ключовим завданням найближчого часу має бути проведення в Україні ефективної антикризової політики, в рамках якої будуть поєднуватися реалізація реформ і мінімізація негативних впливів на Україну нових загроз національній безпеці» [51].

Тож, виходячи з вищезазначеного, визначалося вжити додаткових заходів щодо: укладання угоди про асоціацію між Україною та ЄС включно із створенням поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі¹; укладення угод про вільну торгівлю із СНД, Канадою та іншими перспективними торговельними партнерами; внести в установленому порядку пропозиції щодо запровадження інституту спеціального уповноваженого президента України з питань договірно-правового забезпечення державного кордону України; визначити пріоритетні напрями взаємодії України з НАТО та передбачити фінансування відповідних заходів під час підготовки проекту Закону про Державний бюджет України на 2011 рік.

МЗС України у місячний термін доручалося подати в установленому порядку президентові України: проект Указу президента щодо стратегічних пріоритетів зовнішньополітичної діяльності на період до 2015 р.; проект плану заходів з урегулювання проблемних питань українсько-молдовських відносин; пропозиції щодо заходів, спрямованих на посилення позиції України у придністровському врегулюванні та активізацію діалогу з партнерами у форматі «5+2» з урахуванням національних інтересів України; проаналізувати разом із МО України участь у міжнародних миротворчих операціях та подати президентові відповідні пропозиції; розробити разом з Апаратом РНБОУ та подати в установленому порядку проекти указів президента про концепцію відносин України з Румунією, а також про програму комплексних заходів із вирішення проблемних питань українсько-румунських відносин та протидії загрозам національній безпеці України.

Крім того, слід було забезпечити активну участь України в обговоренні питань удосконалення європейської системи безпеки як на двосторонньому, так і на багатосторонньому рівнях та розробити і затвердити концепцію забезпечення національної безпеки України у фінансовій сфері тощо.

У сфері державної безпеки, війсьній сфері та сфері безпеки державного кордону України Кабінету міністрів доручалося: передбачити у проекті Закону про Державний бюджет на 2011 р. видатки за загальним

¹ У відносинах з Європейським Союзом Україна у 2010 р. продовжила переговори про підготовку угоди щодо набуття статусу асоційованого членства та створення зони вільної торгівлі. Однак чітких дат реалізації плану запровадження безвізового режиму для громадян України в Шенгенському просторі визначено так і не було. Українсько-американські відносини визначалися рішенням передати високозбагачений уран США та Росії. Наприкінці 2010 р. в українсько-американських відносинах відбувся конфлікт з приводу відмови американської сторони повертати експонати виставки «Скіфське золото».

фондом держбюджету на забезпечення фінансування ЗСУ в обсязі, що відповідає обґрунтованим потребам забезпечення обороноздатності держави; опрацювати до 1 січня 2011 р. питання щодо звільнення МО України від виконання невластивих функцій, пов'язаних із відчуженням надлишкового військового майна; затвердити План заходів щодо реалізації Концепції інтегрованого управління кордонами; у місячний термін після затвердження нової Военної доктрини подати в установленому порядку проекти Стратегічного оборонного бюлетеня України та Державної комплексної програми реформування і розвитку ЗСУ на 2011–2015 рр.; затвердити Державну програму розвитку озброєння та військової техніки ЗСУ на 2011–2015 рр.; розробити та запровадити Єдину автоматизовану систему управління ЗСУ та переведення системи зв'язку ЗСУ на цифрові засоби зв'язку та ін.

Національному інституту стратегічних досліджень було доручено завершити підготовку та подати у трижневий термін у встановленому порядку на розгляд президентові проект нової редакції Стратегії національної безпеки, а МО України забезпечити опрацювання у місячний термін після затвердження нової редакції Стратегії національної безпеки разом із зацікавленими центральними органами виконавчої влади та внести в установленому порядку проект нової редакції Военної доктрини України [51].

Входячи у 2011 рік, українська влада оголосила досить контрверсійну стратегію на інтеграцію водночас до різних торговельних союзів, включно з ЄС та Євразійським митним союзом, що в принципі де-юре було неможливо здійснити. Відтак ці заяви варто розглядати не більш як демагогічно-політичні, що мали на меті заспокоїти стурбованість Заходу, зокрема США та ЄС, з приводу прискороженого крокування Києва у геополітичну та енергетично-економічну залежність від Москви. Тим не менш, попри карколомне входження України в орбіту впливу й, певною мірою, контролю у деяких сферах її політики на міжнародній арені Росією, ЄС, США і НАТО все ж не відмовилися від співпраці із офіційним Києвом й не полишали сподівань таким чином уповільнити остаточне скочування України до фактичного становища держави-сателіта Російської Федерації.

Під патронатом Кремля Київ поглиблював не лише співпрацю з Москвою, а й почав зближуватися також і з наддержавними структурами СНД. Так, в рамках візиту 23–27 лютого 2011 р. до Росії міністра оборони України М. Єзеля, було продовжено переговори з РФ про продаж їй крейсера «Україна» [19], а 12 квітня під час відвідин Києва головою уряду РФ В. Путіним обговорювалися питання співпраці в енергетичній та космічній сферах. Перед цим, 8 квітня 2011 р., у столиці України відбулося чергове засідання Ради міністрів закордонних справ країн СНД, під час якого розглядалися 13 питань порядку денного [20], а 15 квітня у Ялті розпочала роботу Економічна рада СНД, на якій, зокрема, обговорювалися перспективи створення зони вільної торгівлі у рамках СНД [21].

На початку літа 2011 р. Росія знову застосувала енергетичний важіль тиску на Україну задля досягнення геополітичних та економічних інтересів. У цьому контексті важливо згадати про переговори 7 червня

2011 р. у Москві голови російського уряду В. Путіна та його українського колеги М. Азарова. Російська сторона запевнила тоді, що зменшення ціни на газ для України можливе лише в разі входження України до Митного союзу¹, що своєю чергою спричинилося до серйозного конфлікту, пов'язаного із геополітичним майбутнім України [22].

Невдовзі Росія почала тиск на уряд України й з іншого боку – листом на ім'я прем'єр-міністра М. Азарова від 10 червня 2011 р. міністр оборони РФ А. Сердюков зажадав від української сторони розглянути питання про погашення заборгованості в сумі 405,5 млн. дол. США, «пов'язаних з неналежним виконанням корпорацією «Єдині енергетичні системи України» щодо генеральної угоди між ЄЕСУ та МО РФ від 29 травня 1996 р. (№1957–1–96), контракту від 25 липня 1996 р. (№148/1697), угод від 11 червня 1997 р. (№148/1697–1), від 30 червня 1997 р. (№1697–2) про порядок поставок продукції виробничо-технічного призначення для потреб МО РФ [41].

Факт такого листа викликає, щонайменше, здивування, позаяк за борги приватної фірми вимагалось стягнення боргу від уряду держави. Утім, позалаштункове підгрунття такого тиску чітко виявляється, якщо зважати на специфіку українсько-російських взаємин за часів президентства В. Януковича й того, що в часі, про який йшлося у листі, корпорацію ЄЕСУ очолювала ніхто інший, як Ю. Тимошенко. Крім того, саме у той період 2011 р. режим В. Януковича намагався засудити колишню прем'єрку у кримінальній справі №49–2954 за обвинуваченням у вчиненні злочинів, передбачених ч.2 ст.210, ч.2 ст.364, ч.3 ст.365 КК України [45]. Переслідуванням було піддано й інших колишніх українських урядовців, зокрема кримінальні справи було порушено проти колишнього міністра внутрішніх справ Ю. Луценка, колишнього виконувача обов'язків міністра оборони В. Іващенка, колишнього першого заступника міністра юстиції С. Корнійчука та інших. 11 жовтня 2011 р. колишнього прем'єр-міністра України Ю. Тимошенко² було засуджено до 7 років позбавлення волі, трирічної заборони займатися політичною діяльністю, стягнення штрафу у розмірі 150 млн. дол. США з конфіскацією усієї власності³.

У листі старшого аналітика з питань Євразії Л. Гудріч (Lauren Goodrich) до директора з аналізу розвідувально-аналітичної компанії «Stratfor» Р. Балла (Reva Balla), оприлюдненого на сайті Wiki Leaks, йшлося, зокрема, про роль В. Путіна та Д. Медведєва в арешті

¹ Митний союз Росії, Білорусі та Казахстану у повному обсязі запровадив від 1 липня 2011 р.

² Ю. Тимошенко спочатку висунули звинувачення за ст.ст. 364 (зловживання службовим становищем) та 365 (перевищення влади або службових повноважень) КК України за наказ перерахувати доходи від квоти на викиди парникових газів до загальнодержавного бюджету, за затримку виплати митного збору за 1000 автомобілів швидкої допомоги, замовлених її адміністрацією, і за незаконне підписання угоди між «Нафтогазом» і «Газпромом» з продажу російського газу Україні, що в 2009 р. призвело до енергетичної кризи між цими двома країнами.

³ 27 жовтня 2011 р. Європейський парламент своєю Резолюцією засудив ув'язнення Ю. Тимошенко. Було також застережено, що Європарламент «вважає, що якщо не буде переглянуто вирок Ю. Тимошенко, це поставить під загрозу підписання Угоди про асоціацію та її ратифікацію» [60].

Ю. Тимошенко й планів Росії щодо В. Януковича. Так, приватні детективи-аналітики цієї авторитетної агенції дійшли висновку, що В. Путін, власне, ніколи не хотів становлення В. Януковича при владі у Києві без певної противаги, аби тримати його під контролем Кремля та мати можливість втручання у рішення української влади [58].

Відтак об'єктом впливу й противаги було обрано Ю. Тимошенко. Вона, як висували аналітики логіку думки господарів Кремля, не була налаштована проросійськи, проте серед усіх провідних українських політиків її було найбільш легко «купити», в тому числі не лише через гроші як такі, а й через її жагу влади. Із перемогою на виборах В. Януковича, обопільно забезпечити їхнє залежнення в орбіті впливів Москви, звісно ж, стало можливим через спонукання президента України, використовуючи його патологічний страх нової революції й втрати влади, тримати Ю. Тимошенко у безперервній й перманентній небезпеці, в тому числі й через арешт.

Більше того, в цій геополітичній схемі мав місце й особистісний фактор. Президентів Росії Д. Медведєву Ю. Тимошенко ніколи не подобалася, головним чином тому, що вона фактично завжди зневажала його, не виявляла жодної поваги ані на одній зустрічі, завжди прагнула мати справу тільки з В. Путіним особисто. Тож Д. Медведєв вирішив завдати удару по Ю. Тимошенко й домовився з В. Путіним щодо підтримки В. Януковича, вмовивши його (В. Путіна) припинити її підтримувати. У підсумку В. Путін погодився й натомість прийняв рішення підібрати нових людей (українців) для влаштування у ключові українські органи влади – в СБУ, військову галузь, міністерства тощо. Таким чином Росія почала б формувати більш стійку базу для подальшого прощтовхування своїх людей у владні сфери України й розширення їхнього кола.

Тож коли наприкінці 2009 р. Ю. Тимошенко і В. Янукович з'явилися у Москві, кремлівський владний тамдем у приватному порядку довів останньому, що вони готові відмовитися від підтримки Ю. Тимошенко, якщо він дасть згоду на увесь перелік путінських вимог. В. Янукович, природно, сприйняв усе і навіть більше. Таким чином, розігравши В. Януковича, В. Путін, водночас, відрізав і Д. Медведєву можливості впливу на новообраного президента України, зосередивши усі важелі «української» політики у власних руках.

Саме тоді й розпочалася масштабна операція Кремля з інкорпорації власних агентів до вищих щаблів влади та на вищі державні посади України. З того часу далекоглядні наміри російської політичної верхівки щодо руйнації владно-національних органів управління у Києві та на місцях, максимального послаблення українських збройних сил, розбалансування фінансово-економічної системи та плани з розчленування й остаточного знищення держави Україна почали набувати більш осяжних рис. Відтак досить скоро в уряді М. Азарова з'явиться ціла когорта «молодих» фахівців та державних посадовців вищого рангу, що не лише були агентами ФСБ, а й громадянами Російського Федеративного Союзу!

Усе це спонукало Москву форсувати свої приготування до остаточного «розв'язання» українського питання як найбільшої проблеми у відновленні геополітичних впливів Кремля та, через розширення

свої зони контролю на пострадянському просторі й у сирійсько–середземно–чорноморському трикутнику, усунути українську перешкоду на шляху до свого імперського відтворення й позиціонування Росії як світового гравця та арбітра водночас.

Між тим, 6 липня 2011 р. Верховна Рада ратифікувала Угоду «Про співробітництво держав–учасниць СНД у створенні, використанні та розвитку міждержавної мережі інформаційно–маркетингових центрів для просування товарів і послуг на національні ринки» [23], а також Угоду «Про Правила визначення країни походження товарів у Співдружності Незалежних Держав», підписану 20 листопада 2009 р. у Ялті [25].

Незабаром, 12 липня у Москві під час зустрічі прем'єр–міністрів країн Митного союзу України фактично було відмовлено у співпраці за формулою «3+1», коли українська сторона збиралася користуватися усіма перевагами Митного союзу, але не брати на себе відповідних обов'язків. Не зрушилася ця справа у позитивний для України бік і під час особистих переговорів президента України В. Януковича та президента Росії Д. Медведєва 11 серпня у Сочі. Російська сторона вчергове відхилила українську пропозицію про участь у Митному союзі за формулою «3+1» та погрозувала санкціями щодо доступу українських товарів на російський ринок. Неврегульованою залишилася й проблема ціни на газ¹.

Тим не менш, у переддень 20–ї річниці відновлення незалежності України у часописі «Дзеркало тижня. Україна» за авторством президента В. Януковича було опубліковано статтю під назвою «Двадцять років України: Наш шлях лише починається». У ній, зокрема щодо зовнішньополітичних орієнтирів держави, наголошувалося, що «європейський вибір став основою зовнішньополітичної ідентичності України». В. Янукович запевняв: «Україна не просто хоче бути європейською країною. Цей географічний факт не потребує зайвих підтверджень. Ми прагнемо долучитися до великого європейського проекту – побудови єдиної Європи на основі цінностей свободи, демократії та права. Долучитися у складний час, прагнучи не субсидій чи поблажок, а можливостей і прав. Долучитися, попри жорсткий тиск і свідоме гальмування, на засадах рівних партнерів. Долучитися – заради нашого спільного майбутнього».

Ми впевнені, що Угоди про асоціацію та про утворення поглибленої і всеосяжної зони вільної торгівлі – це те, що сьогодні потрібно і Україні, і Європейському Союзові. Сподіваємося, що це усвідомлюють і наші партнери» [57]. Окрім риторики про європейський вибір і цінності України, тут варто звернути увагу, принаймні, на два вирази: 1) згадку про «жорсткий тиск і свідоме гальмування» й 2) апеляція до ЄС і сподівання, «що це усвідомлюють і наші партнери» [57].

Водночас президент України окремо наголошував на тому, що «європейська сторона зрозуміє наші можливості та обмеження» й зазначав, мов цитуючи

для залаштункового читача обітницю: «Україна глибоко усвідомила, що запорука нашого європейського поступу неможлива без добросусідських відносин із Росією. Роки незалежності неспростовно довели, що такі відносини можливі лише на основі чіткого дотримання двостороннього балансу національних інтересів та взаємної поваги. Держава та її керівництво зроблять усе від них залежне для побудови такого балансу» [57]. Наприкінці статті В. Янукович, нібито образно, але достатньо чітко визнав, що у найближчій перспективі на членство у ЄС офіційний Київ не розраховує, припускаючи розвиток подібного сценарію не раніше як за 10 років: «Прийде час і за років десять Україна буде в Європейському Союзі, ввійде в коло розвинених країн» [57].

Проевропейська риторика В. Януковича, утім, була розрахована не стільки на західноєвропейських політиків, що й так «залицялися» до Києва з метою не втратити такого великого партнера на сході Європи й не дати йому остаточно потрапити під геополітичний протекторат Кремля, а здебільшого на увагу Росії, яка чимдалі збільшувала власні апетити щодо поглинання українського суверенітету.

Тиск на українську владу посилювався з початком осені 2011 р. Так, у перші дні вересня, коли у Душанбе на саміті президентів країн СНД учасники зустрічі не змогли домовитися про запуск механізмів ефективного функціонування зони вільної торгівлі, особисту зустріч на 3 вересня між В. Януковичем і Д. Медведєвим навіть не було заплановано. Прикметно, що саме тоді Москва знову розпочала погрозувати Україні штрафними санкціями, щойно Київ вкотре не погодився на вимогу злиття «Нафтогазу України» та «Газпрому». Відтак 5 вересня до Москви мусив відлетіти міністр закордонних справ К. Грищенко, аби спробувати якимось чином вгамувати посилення російсько–українського політичного напруження у відносинах, зумовленого неврегульованістю газового питання.

Поволі у другій половині вересня спільні точки дотику вимальовувалися у військово–політичній сфері, коли РФ відновила фінансування Чорноморського флоту [26] (до цього, у серпні, сторони домовилися про взаємодію при ліквідації надзвичайних ситуацій у місцях дислокації Чорноморського флоту РФ [24]). Крім того, Україною і Росією було створено спільне підприємство з виробництва ядерного палива, повідомлялося також про намір Москви закупити у Києва БТР–1М з бойовим модулем «Шквал» [36]. 3–5 жовтня, після тривалої перерви, були проведені спільні російсько–білорусько–українські військові навчання. Проте, на цьому тлі, до кінця року залишалися визначальні непорозуміння щодо умов дислокації Чорноморського флоту на території Кримського півострова, які не вдалося узгодити ані в середині жовтня під час візиту в Україну міністра оборони РФ А. Сердюкова [40], ані в середині листопада під час відповідних українсько–російських переговорів у Києві [28].

Було цілком очевидним, що питання технічних та інших умов перебування ЧФ Росії на терені України традиційно було пов'язане із проблемою оплати та транспортування енергоносіїв, зокрема газу. Супровідним навантаженням до їхнього взаємного регулювання й додатковим важелем тиску з боку Кремля,

¹ У липні 2011 р. Україна розпочала реалізацію проекту «Модернізація і реконструкція магістрального газопроводу Уренгой–Помари–Ужгород», який був розрахований на 10 років. Вартість проекту склала 1,3 млрд. дол. США. Загалом у модернізацію української ГТС до 2018 р. планувалося залучити 6,5 млрд. дол. США.

як правило, слугували ті чи інші торговельні війни. Кінець 2011 року підтвердив описану закономірність.

24 вересня 2011 р., з метою наблизити розв'язання неврегульованої теми щодо ціни на газ, з робочим візитом до Росії прибув президент України В. Янукович. Українська сторона в обмін на перегляд газового контракту 2009 р. пропонувала встановити ціну транзиту газу в Європу на рівні її собівартості, проте без позитивних наслідків. Не вдалося досягти видимого прогресу у газовому питанні й під час консультацій президента України В. Януковича та президента Росії Д. Медведева у Донецьку 18 жовтня [55], як і М. Азарову на зустрічі прем'єр-міністрів країн Митного союзу у Петербурзі. Попри те, що її учасники підписали угоду про створення зони вільної торгівлі в СНД, учергове за її рамки було виведено групи товарів нафти й газу. 11 листопада, під час приїзду до Києва голови «Газпрому» А. Міллера, Україна зробила спробу дещо змінити спосіб сплати за газ зі свого боку. Зокрема було запропоновано перейти на розрахунки за газ у рублях, проте МЗС Росії заявило про своє категоричне неприйняття такого шляху, мотивуючи це тим, що Україна не претендує на власність колишнього СРСР [27]. Безрезультатними виявилися й грудневі перемовини у Москві між А. Міллером та міністром палива й енергетики України Ю. Бойком [29].

У січні 2012 р. напруження у газовому протистоянні вийшло на новий рівень. Слідом за «газовою» війною Росія оголосила Україні ще й «сирну» війну. Серйозність становища почала дедалі сильніше непокоїти також і держави Європи. Комісар Європейської комісії з питань енергетики Г. Егтінгер, зокрема, заявив з цього приводу, що «ЄС бажає, якщо цього хочуть Україна та Росія, вступити до тристоронніх консультацій щодо транзиту газу в будь-який час. Комісія готова як продовжувати активну підтримку реформ українського енергетичного сектора, так і модернізувати інфраструктуру з транзиту газу в Україні» [30]. 17 січня 2012 р. Україна та РФ відновили переговори щодо ціни на газ, на яких Київ пропонував створювати відразу тристоронній консорціум (Україна – Європа – Росія), проте країни знову опинилися на межі торговельно-економічної війни. Ситуація ускладнилася настільки, що українська сторона навіть збиралася опротестувати газові контракти у Стокгольмському суді.

Проте напруга зростала й через те, що високопоставлених українські чиновники переймалися, наприклад, питанням: чому Москва продовжує прокладати газогін «Південний потік», який мав лягти дном Чорного моря й обійти Україну, коли українська газотранспортна система мала значний надлишок виробничих потужностей¹. У Києві розуміли, що

¹ Україна успадкувала радянські транзитні газогони, які мали проектну потужність в 175 млрд. куб м на рік, а також досить ідеально розташовані смності зберігання газу. Її транзитні нафтогони також мають потужність понад один мільйон барелів на добу, пов'язуючи регіони видобутку нафти в Росії і Центральній Азії з внутрішньоконтинентальними ринками Центральної Європи. Проте, на січень 2012 р. транзит російського газу становив менше 100 млрд. куб. м, а з пострадянського простору в середньому 120 млрд. кубометрів. Тож Росія зайнялася будівництвом і плануванням трубогонів в обхід України, а саме Північного потоку (Nord Stream) й особливо Південного потоку (South Stream), плануючи їх потужність до 55 млрд. куб м та на 63 млрд. куб м на рік відповідно. Чому? А тому, що Україна зарекомендувала себе протягом останнього чверть століття як ненадійний транзитний партнер як в очах Росії, так і в очах Європи.

«Південний потік» призведе до скорочення потоку газу через українські трубогони, а отже завдасть істотних збитків не лише державній скарбниці, а й приватним кишенням корумпованого українського чиновництва. Крім того, українське керівництво почало усвідомлювати, що ціна на російський газ (навіть із «харківською» знижкою в розмірі \$100 за тисячу кубометрів) була занадто високою і «несправедливою». При цьому «Газпром» протягом 2011 р. не виявляв жодних ознак зрушитися з місця у перемовинах з українцями. Зрештою, наприкінці року скарги країни досягли критичної ваги і Київ повідомив Москву («Газпром»), що у 2012 р. він імпортуватиме лише 27 млрд. куб. газу. У відповідь росіяни ультимативно нагадали Україні про формулу «бери або плати», а також про зобов'язання прийняти й сплатити за 41,6 млрд. куб. газу.

Старший науковий співробітник Центру по США та Європі Інституту Брукінгса С. Пайфер (Steven Pifer) у своїй доповіді «Події в Україні та наслідки для політики США» у підкомітеті з європейських справ Комітету у закордонних справах Сенату США 1 лютого 2012 р. припускав, що, з огляду на ситуацію, українці у грудні 2011 р. навіть розглядали плани, які надали би «Газпрому» значний контроль над українською ГТС [61]. Цього, власне, Москва прагнула досягти вже давно, проте Україна все ж чинила упертий опір примушенню її передати «Газпрому» таку бажану для Росії інфраструктуру транзиту газу через Україну в Європу.

Позиції України послабшалися також глибокою економічною кризою, всеосяжною корупцією, клептоманійною ненажерливістю чиновництва (видатки на утримання влади у 2011 р. зросли, наприклад, на 25% [42]) та соціально-політичним розколом українського суспільства і політикуму². При цьому В. Янукович та його уряд були позбавлені ширшого маневру через неможливість заручитися підтримкою Заходу у геополітичному та енергетично-економічному протистоянні³ з Росією у зв'язку з репресіями щодо

² Разом з цим нагадаю, що 17 березня 2012 р. у своїй промові на XIII з'їзді Партії регіонів В. Янукович заявив, що за минулий (2011-й) рік ВВП країни зріс на 5,2%, капіталовкладення в основний капітал за 3 квартали року зросли на 21%, прямих іноземних інвестицій за цей самий період було отримано у півтора рази більше, ніж попереднього року, а показник інфляції був рекордно низький – 4,6%. Більше того, президент утвердився в переконанні, що нова позаблокова зовнішня політика, курс на європейську інтеграцію та нарощування потенціалу стратегічного партнерства з Росією дозволили державі забезпечити «периметр безпеки та співробітництва».

³ Роблячи невеличкий екскурс в історію, варто нагадати, що до відкриття і капітального розвитку у Західному Сибіру газових родовищ у 1970-х рр., УРСР не була нетто-експортером газу з Росії. У 1975 р. виробництво українського газу досягло 69 млрд. кубометрів (ВСМ). У січні 2012 р. власне видобування газу Україною складало нижче 20 млрд. кубометрів, а ще на дві третини вона залежала від імпорту газу з Росії. Залежність від імпорту зменшилася тільки через гнітючі показники загальної української економіки, а не через підвищення ефективності та збільшення внутрішнього виробництва. Проте вже тоді, за належної політичної волі та інвестиційних умов, видобуток українського газу можна було легко збільшитися на 50% протягом кількох років. Тож із підвищенням ефективності використання енергії, Україна могла бути більш ніж на 50% самодостатньою в газі. Утім, на початок 2012 р. Україна була третім за величиною споживачем газу в континентальній Європі (за межами Росії). Вона споживала дві третини газу,

опозиції, відсутності реформ і придушення демократії в Україні.

Проблема України була також у тому, що її енергетичний сектор є непрозорий та корумпований і вже самою своєю системною структурою являв загрозу національній безпеці та державному суверенітету. Відтак урядові слід було запровадити агресивну програму енергоефективності й лібералізувати застарілу енергетичну систему через залучення інвесторів і сприяння прозорості її функціонування, що допомогло б послабити залежність від Росії, в тому числі забезпечити газотранспортну галузь не лише від недобросовісних менеджерів, а й від можливостей Кремля маніпулювати її корумпованим чиновництвом й втручатися в українську політику через сферу енергетики і ресурсів.

Утім, як справедливо зазначав виконавчий віцепрезидент Атлантичної ради Д. Вілсон (Damon M. Wilson), «масштаби корупції в енергетичному секторі загрожують підірвати демократію в Україні, оскільки це дає стимул для тих, хто при владі, щоб увічнити свою владу для особистого збагачення та аби уникнути судового переслідування» [63].

Едвард К. Чау (Edward C. Chow), старший науковий співробітник Центру стратегічних і міжнародних досліджень (США), що понад тридцять років працював аналітиком і на практичному рівні в міжнародній енергетичній промисловості, а також консулював чотири українські уряди (в тому числі прем'єр-міністрів В. Януковича та Ю. Тимошенко), у своїй доповіді «Енергетика і програми національної безпеки», представленій Комісії у закордонних справах Сенату США 1 лютого 2012 р., так характеризував «газову політику» тогочасного уряду М. Азарова. «Замість фундаментальних реформ і негайних вигод, які можуть бути досягнуті, цей уряд і його попередники вважали за краще б говорити про химерні проекти на п'ять або більше років на майбутнє, як, наприклад, щодо сланцевого газу або іншого виробництва нетрадиційного газу, імпорту скрапленого природного газу, морської розвідки – жоден з яких не може бути ефективним без фундаментальної енергетичної реформи. У кращому випадку, – наголошував він, – це зміщення політичних пріоритетів. У гіршому випадку – це навмисна неправильність для того, щоби змінити тему і відвернути увагу від поточних і майбутніх пустощів в енергетичному секторі» [59].

Е. Чау вважав, що в січні 2012 р. Україна та Росія зайшли у глухий кут у своїх перемовинах щодо ціни на газ внаслідок катастрофічної помилки, яку зробили президент В. Янукович та уряд М. Азарова, підписавши газові угоди у Харкові в квітні 2010 р. «Як не дивно, по суті, підписані харківські угоди і замкнули його уряд у умови договору, укладеного між колишнім прем'єр-міністром Юлією Тимошенко і головою уряду РФ Владіміром Путіним в січні 2009 року», – резюмував він [59]. Експерт також прогнозував, що Росія намагатиметься чи то через «Газпром», чи засобом його посередницької компанії захопити повний контроль над українською газотранспортною системою, позаяк Україна продовжувала псувати свій енергетичний

який вироблявся Німеччиною, у той час як її ВВП становило менше 5% від Німеччини. Тож український нафтогазовий сектор працював (і працює) абсолютно дисфункціональним чином.

сектор за схожим із Білоруссю сценарієм. У підсумку перед Україною цілком реально майоріла небезпека перетворитися на енергетичний придаток Росії.

Тим часом 9 лютого 2012 р. РФ призупинила «кур'ячу» війну, відновивши імпорт курятини українського виробництва, але посилила війну «сирну» й офіційно обмежила постачання твердого сиру українських виробників на свою територію [31], а від 17 лютого сир українського виробництва й взагалі було вилучено з обігу в Росії [32]. Зрештою, 22 лютого обидві держави домовилися уніфікувати технічні регламенти до кінця 2012 р. з метою попередження «сирних воєн» [34]. Нагадаю, що одночасно тривала й торговельна війна України з Білоруссю, яка завершилася 7 березня 2012 р. [38], проте скасували обмеження у двосторонній торгівлі Україна і Білорусь лише на початку травня [56].

Саме у перебігу цих торговельних війн, які мали слугувати за додатковий тиск на Київ, Росія у середині лютого запропонувала Києву відновити «газові» переговори [33]. Ще одним важелем шантажу стало послання президента РФ В. Путіна на початку березня до Федеральних зборів, в якому він, між іншим, запропонував скасувати з 2015 р. для громадян України право на безвізове відвідання Російської Федерації¹. У середині квітня Україна і Росія продовжили переговори щодо вирішення проблеми торгівлі твердими сирами українського виробництва, на яких російська сторона заявила, що збирається постійно контролювати відповідних виробників.

Тим часом у квітні 2012 р. Москву відвідав секретар РНБО України А. Ключев [43], а в травні президент України В. Янукович провів у столиці РФ консультації з усіма президентами країн СНД², що не завадило Верховному суду РФ ухвалити рішення щодо ліквідації Об'єднання українців Росії [35]. Не став зазначений вердикт й на заваді М. Азарову 26 травня відвідати у Москві з'їзд партії «Єдина Росія» й провести тристоронню зустріч з В. Путіним та Д. Медведевим, а наприкінці того ж місяця у Мінську взяти участь у зустрічі глав урядів країн Митного союзу (Україна тоді стала спостерігачем у цьому союзі). Вочевидь київські можновладці елементарно пожертвували інтересами української діаспори в Російській Федерації, знехтувавши таким чином і «м'якою силою» держави Україна в Росії,

¹ 4 березня 2012 р. відбулися вибори президента РФ. Переміг В. Путін. 7 травня 2012 р. у Москві відбулася інавгурація президента Росії В. Путіна, а 8 травня Державна Дума РФ затвердила Д. Медведева на посаді прем'єр-міністра РФ.

² 5–6 квітня 2012 р. у Києві відбувалося засідання Міжурядової ради з питань агропромислового комплексу СНД; у травні голова ВР В. Литвин у Санкт-Петербурзі взяв участь у заходах Міжпарламентської асамблеї держав-учасниць СНД, а також провів переговори з головою ДержДуми РФ С. Нарішкіним і головою Ради Федерації РФ В. Матвієнко; 30 липня ВР ратифікувала Угоду про створення зони вільної торгівлі в рамках СНД; у вересні Україна офіційно приєдналася до зони вільної торгівлі у форматі СНД (за межами зони вільної торгівлі залишилися українські цукор, горілка та багато інших товарних груп); 16 жовтня ВР ратифікувала Угоду про співробітництво держав-учасниць СНД у боротьбі з торгівлею людьми, органами й тканинами людей, підписану 25 листопада 2005 р. в Москві; на саміті держав СНД в Ашхабаді 5 грудня 2012 р. обговорювалися проблеми функціонування зони вільної торгівлі, а також було підписано угоду про розрахунки у національних валютах.

на угоду імперській гуманітарно–етнічній політиці Кремля у її реалізації концепту «руського міра» та з огляду на удержавлені приватні інтереси власної владної політичної верхівки.

У цьому контексті цілком логічною була думка німецького експерта К. Шуллера у статті «Що робити з Віктором Федоровичем?», висловлена в часи європейського дискурсу щодо дилеми для ЄС і західних демократій у реалістичному ставленні як до України, так і до її президента та створюваного ним авторитарного режиму. Він (К. Шуллер) зокрема доводив, що мовчання перед лицем авторкрата є нічим іншим, як потуранням. «Проти політики потурання говорять не лише часто осміяні «цінності». Аргумент про те, що Януковича необхідно прийняти в обійми, хай навіть і з затиснутим носом, щоб не підштовхнути його в руки Росії, є не лише аморальним, але й хибним. Чинна українська влада не піде так просто до Росії лише тому, що Європа не танцює під її дудку. Олігархи цієї країни знають абсолютно точно, що їхня гра скінчиться, якщо вони залишаться у полі тяжіння Москви самі, без підтримки Європи. Україна б стала сателітом імперії, а її президент – дрібним князьком. Ні Янукович, ні його мільярдери цього не хочуть. Їм потрібен партнер, тому вони не зможуть просто проігнорувати вимоги європейців щодо верховенства права. Але подібні вимоги необхідно висувати рішуче й одногосло, а не за допомогою натяків, адже «європейські цінності» не такі страшні, як їх малюють, – прогнозував К. Шуллер. – На відміну від того, що ллють у західні вуха українські дипломати, «в руки Росії» Україну підштовхне не той, хто протистоїть Януковичу, а той, хто дасть йому повну свободу дій. Якщо цей президент діятиме так і надалі, його корумповані клани дуже швидко економічно й морально зруйнують цю нестійку державу. Його друзі і родичі ховатимуть свої гроші на Британських Віргінських островах, і коли нарешті країна через злидні опиниться в повному сум'ятті, його останнім козирем стане остаточна передача газової мережі і військово–морських баз колишній державі–господарю. Але тоді друзі і родичі вже давно будуть в Монако» [62].

Протягом року тиск Москви на Київ лише зростав. Так, в середині липня 2012 р. на засіданні міждержавної українсько–російської комісії на рівні президентів В. Януковича та В. Путіна Україна знову без суттєвих зрушень порушила питання про проблеми у сфері торгівлі з Росією, пов'язані з новими бар'єрами у торгівлі, зокрема, через функціонування Митного союзу. Натомість «Газпром», за підсумками 2012 р., загрожував звернутися до Стокгольмського арбітражу за недобір контрактів Україною обсягів газу. РФ вимагала також, аби Україна розпочала формувати резерв російського газу у власних сховищах для гарантування поставок палива до ЄС, на що вже з початком осені отримала негативну відповідь Києва¹. Росія чи не одразу завдала удару у відповідь, висунувши вимогу до України повернути борг ЄСУ у розмірі 3 млрд 239 млн 449 тис. 614 грн. 14 копійок.

Нагадаю, що цю тему вже раніше порушувало МО РФ, а 21 серпня 2012 р. воно подало офіційний

¹ Саме у ті дні початку вересня 2012 р. Єврокомісія розглядала питання монопольного статусу «Газпрому».

позов до Кабінету міністрів України. Суть цього позову полягала в тому, що ЄСУ «зобов'язалося здійснити постачання матеріально–технічних ресурсів і продукції виробничо–технічного призначення для потреб підвідомчих Міністерству оборони Російської Федерації військових частин, підприємств і організацій» [39]. Російська сторона зазначала, що нею було здійснено оплату «за матеріально–технічні ресурси, котрі мала постачити ПФК «ЄС України», разом з тим, остання свої обов'язки за вказаними договорами належним чином не виконала, у зв'язку з чим виникла заборгованість на суму 405 311 181 доларів США, в тому числі 328 393 706 доларів США основного боргу, 50 645 978,60 доларів США відсотків і 26 271 796,40 доларів США штрафних санкцій» [39]. Росія аргументувала й обурювалася, що існування заборгованості ЗАП ПФК «ЄС України» підтверджувалося українською стороною на міждержавному рівні, про що свідчить п.3.2 Протоколу Десятого засідання Змішаної Російсько–Української комісії зі співробітництва від 2 липня 2004 р., проте уряд України в особі Державної митної адміністрації України, замість виконання своїх міжнародних зобов'язань як гаранта, ініціював у судовому порядку ліквідацію ЗАП ПФК «ЄС України».

Тим не менш, сторони так і не змогли домовитися з економічних питань ні під час переговорів президентів Росії та України у Москві (жовтень 2012 р.), ані під час візиту до столиці РФ прем'єр–міністра України (листопад 2012 р.). Росія увесь рік продовжувала політичний тиск на Україну за допомогою митних вилучень у торгівлі² та в питанні ціни на енергоносії з метою примусити останню приєднатися до Митного союзу та стати членом єдиного з Росією простору безпеки³. РФ також системно виступала проти наміру ЄС першочергово розглянути питання надання безвізового режиму для громадян України⁴.

² Зауважу, що у 2012 р. товарообіг між Україною і Росією (за офіційними українськими даними) становив 45,5 млрд. дол. За висновком Світового банку 2012 р., Росія посіла 5–те місце у списку найбільших світових економік з показником 3,4 трільйона дол., Україна перебувала на 38–му місці із 338,2 млрд. дол. США.

³ Разом з тим, Росія продовжувала (від 2006 р.) підготовку своїх військових на території України і навіть на українських військово–технічних об'єктах, зокрема на імітаторі злітно–посадкового поля авіаносця «Нітка» в Криму. Варто зауважити, що лише в червні 2012 р. МО РФ вперше готівкою заплатило за користування ним (вартість склала 1 млн. 373 тис. 809 дол.). У серпні того ж року у Києві відбулося п'яте засідання Підкомітету з питань безпеки українсько–російської міждержавної комісії на рівні міністрів оборони, на якому Сторони підписали угоду про довгострокову оренду українського полігона злітно–посадочних систем «Нітка». 11 січня 2013 р. ВР ратифікувала Угоду між Кабміном України та урядом РФ про взаємодію з питань попередження надзвичайних ситуацій, пожеж і ліквідації їх наслідків у населених пунктах, в яких розташовано об'єкти ЧФ РФ на території України, підписану 12 липня 2012 р. в Ялті.

⁴ На початку грудня 2012 р. Рада міністрів закордонних справ ЄС висунула Україні вимоги для підписання угоди про асоціацію: впорядкування виборчого законодавства, скасування вибіркового правосуддя, проведення реформ. Наприкінці грудня 2012 р. ЄС переглянув своє рішення про бойкот президента В. Януковича та запропонував провести саміт з Україною у Брюсселі наприкінці лютого 2013 р. ЄС вів переговори з Україною стосовно Угоди про асоціацію та всебічної та

Таким чином, протягом 2010–2012 рр. Російська Федерація цілеспрямовано й наполегливо втілювала у дійсність свій геостратегічний план щодо остаточної інкорпорації України у власну воєнно-політичну, енергетичну, фінансово-економічну та гуманітарну орбіту шляхом ведення проти неї та її мафіозно-корумпованої політико-господарчої верхівки фактично безупинної, широкомасштабної та багатовекторної комбінованої війни практично в усіх сферах міжнародного, обопільного та внутрішнього українського життя.

У цій гібридизованій війні застосовувалися різноманітні методи, засоби та форми поглинання, починаючи з прихованого і неприхованого шантажу як особистого, так і глобального характеру, торговельних, митних та енергетичних війн й закінчуючи всебічним втіленням широкої агентурної мережі у всі сфери державно-політичного організму України, тотальним застосуванням «м'якої» сили й навіть погроз через брязкання зброєю тощо.

Наступні 2013–й та 2014–й роки президентства В. Януковича мали стати завершальним етапом цієї масштабної геополітичної спецоперації, внаслідок якої усі важелі політичного та фінансово-економічного керування Україною мали би опинитися в руках російської агентури та кремлівських маріонеток, а держава Україна мусила би не лише перетворитися на квазідержаву-сагеліта Російської Федерації, а й, ізольована від зовнішнього цивілізованого світу й розчленована, в обтяжених державно-теренових межах, була би перетворена на неоколонію імперсько-авторитарної Росії.

Список використаних джерел

1. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 році». – К.: НІСД, 2016.
2. Верховна Рада ратифікувала харківські угоди // BBC. – 2010. – 27 квітня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bbc.com/ukrainian/ukraine/2010/04/100427_rada_ratification_bt.shtml.
3. Відомості Верховної Ради України. – 2010. – №21.
4. Відомості Верховної Ради України. – 2010. – №40.
5. Гай-Нижник П. П. Росія проти України (1990–2016 рр.): від політики шантажу і примусу до війни на поглинання та спроби знищення / Павло Гай-Нижник. – К.: «МП Леся», 2017. – 332 с.
6. Голос України. – 2010. – 26 лютого.
7. Голос України. – 2010. – 9 квітня.
8. Голос України. – 2010. – 14 квітня.
9. Голос України. – 2010. – 19 травня.
10. Голос України. – 2010. – 20 травня.
11. Голос України. – 2010. – 3 червня.
12. Голос України. – 2010. – 11 червня.
13. Голос України. – 2010. – 1 липня.
14. Голос України. – 2010. – 20 липня.
15. Голос України. – 2010. – 21 липня.
16. Голос України. – 2010. – 6 жовтня.
17. Голос України. – 2010. – 25 листопада.
18. Голос України. – 2010. – 30 листопада.
19. Голос України. – 2011. – 3 березня.
20. Голос України. – 2011. – 9 квітня.
21. Голос України. – 2011. – 16 квітня.
22. Голос України. – 2011. – 9 червня.
23. Голос України. – 2011. – 26 липня.
24. Голос України. – 2011. – 2 серпня.
25. Голос України. – 2011. – 3 серпня.
26. Голос України. – 2011. – 14 вересня.
27. Голос України. – 2011. – 12 листопада.
28. Голос України. – 2011. – 26 листопада.
29. Голос України. – 2011. – 14 грудня.
30. Голос України. – 2012. – 14 січня.
31. Голос України. – 2012. – 9 лютого.
32. Голос України. – 2012. – 17 лютого.
33. Голос України. – 2012. – 18 лютого.
34. Голос України. – 2012. – 22 лютого.
35. Голос України. – 2012. – 19 травня.
36. День. – 2011. – 15 вересня.
37. Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (2008–2013). Авт. кол.: С. В. Віднянський, О. М. Горенко, А. Ю. Мартинов (відп. ред.), В. В. Піскіжова. – К.: Інститут історії України НАН України, 2015.
38. Известия. – 2012. – 7 березня.
39. Иск Министерства обороны Российской Федерации к Кабинету Министров Украины относительно долгов компании Единые энергетические ресурсы Украины // Павло Гай-Нижник. Особистий сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://hai-nuzhnyk.in.ua/doc2/2012\(08\)21.yeesu.php](http://hai-nuzhnyk.in.ua/doc2/2012(08)21.yeesu.php).
40. Комсомольська правда. – 2011. – 24 жовтня.
41. Лист міністра оборони Російської Федерації А. Сердюкова до прем'єр-міністра України М. Азарова щодо погашення Україною заборгованості компанії «СЕСУ» в сумі 405,5 млн. дол. США (10 червня 2011 р.) // Павло Гай-Нижник. Особистий сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.hai-nuzhnyk.in.ua/doc2/2011\(06\)10.borg.php](http://www.hai-nuzhnyk.in.ua/doc2/2011(06)10.borg.php).
42. Луценко Ю. Останнє слово у Печерському районному суді м. Києва (16 лютого 2012 р.) / Юрій Луценко // Павло Гай-Нижник. Особистий сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.hai-nuzhnyk.in.ua/doc2/2012\(02\)16.lutsenko.php](http://www.hai-nuzhnyk.in.ua/doc2/2012(02)16.lutsenko.php).
43. Независимая газета. – 2016. – 11 квітня.
44. О ратификации Соглашения между Российской Федерацией и Украиной по вопросам пребывания Черноморского флота Российской Федерации на территории Украины // Государственная Дума. Официальный сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://asozd2.duma.gov.ru/main.nsf/%28SpravkaNew%29?OpenAgent&RN=363935-5&02>.
45. Повідомлення старшого слідчого Генеральної прокуратури України О. Нечвоглода для Ю. Тимошенко про заборону їй поїздки до Чернігівської та Миколаївської областей, а також до м. Брюсселя та м. Страсбура (17 червня 2011 р.) // Павло Гай-Нижник. Особистий сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.hai-nuzhnyk.in.ua/doc2/2011\(06\)17.Tymoshenko.php](http://www.hai-nuzhnyk.in.ua/doc2/2011(06)17.Tymoshenko.php).
46. Протест проти ратифікації «харківських угод» як тест на зрілість опозиції // Радіо Свобода. Офіційний сайт. – 2010. – 27 квітня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/a/2026250.html>.
47. Таємна дипломатична депеша посла США в Україні Дж. Теффта [Про зустріч і розмову з колишнім президентом України Л. Кучмою 2 лютого 2010 р.] / Дж. Теффт // Павло Гай-Нижник. Особистий сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.hai-nuzhnyk.in.ua/doc2/2010\(02\)\(.\).Tefft.php](http://www.hai-nuzhnyk.in.ua/doc2/2010(02)(.).Tefft.php).
48. Тарасюк Б. Закон «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики» як діагноз поступового перетворення України з суб'єкта зовнішньої політики в об'єкт / Борис Тарасюк // Українська правда. Блог Б. Тарасюка. – 2016. – 2 липня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://blogs.pravda.com.ua/authors/tarasuk/4c2ddd848042c/>.
49. Угода між Україною та Російською Федерацією з питань перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України // Верховна Рада України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/643_359.
50. Угода між Україною та Російською Федерацією про демаркацію українсько-російського державного кордону (підписана 17.05.2010 р., ратифікована Україною Законом №2466-VI від 08.07.2010 р., набрала чинності для України 29.07.2010 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/643_365/.

поглибленої зони вільної торгівлі, починаючи з березня 2007 р. Обговорення завершилися у 2012 році. 24 червня 2013 р. Рада з питань співробітництва між Україною та ЄС ухвалила в Люксембурзі оновлений «Порядок денний асоціації Україна–ЄС» для підготовки та сприяння реалізації Угоди про асоціацію між ЄС та Україною.

51. Указ президента України №1119/2010 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 17 листопада 2010 року «Про виклики та загрози національній безпеці України у 2011 році» (17 листопада 2010 р.) // Павло Гай-Нижник. Особистий сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2010\(11\)17.RNBO.php](http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2010(11)17.RNBO.php).

52. Урядовий кур'єр. – 2010. – 22 квітня.

53. Урядовий кур'єр. – 2010. – 25 червня.

54. Урядовий кур'єр. – 2010. – 19 вересня.

55. Урядовий кур'єр. – 2011. – 19 жовтня.

56. Урядовий кур'єр. – 2012. – 5 травня.

57. Янукович В. Двадцять років Україні: Наш шлях лише починається / Віктор Янукович // Дзеркало тижня. Україна. – 2011. – 19–26 серпня.

58. Analytical correspondence between agents of intelligence and analysis company «Stratfor» about Putin and Medvedev role in the arrest of Tymoshenko and Russians plans for Yanukovich (Letter senior analyst for Eurasia Lauren Goodrich to the director from the analysis of «Stratfor» Reva Balla; September 14, 2011) // Павло Гай-Нижник. Особистий сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2011\(09\)14.analytical.php](http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2011(09)14.analytical.php).

59. Chow E. C. (Senior Fellow Program Center for Strategic and International Studies) Energy and National Security: «Ukraine at a Crossroads: What's at Stake for the U.S. and Europe?» (Senate Foreign Relations Committee Subcommittee on European Affairs Hearing; February 1, 2012) / Edward C. Chow // Павло Гай-Нижник. Особистий сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/downloads/2012.senat.Chow.pdf>.

60. European Parliament. – 2011. – October, 27th [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=MOTION&reference=P7-RC-2011-0543&language=EN>

61. Pifer S. (Senior Fellow, Center on the United States and Europe; The Brookings Institution) Developments in Ukraine and Implications for U.S. Policy (Statement before the Senate Foreign Relations Committee Subcommittee on European Affairs; February 1, 2012) / Steven Pifer // Павло Гай-Нижник. Особистий сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/downloads/2012.senat.Pifer.pdf>.

62. Schuller K. Was tun mit Viktor Fjodorowitsch? / Konrad Schuller // Frankfurter Allgemeine Zeitung. – 2012. – 30. Oktober.

63. Wilson D. M. (Executive Vice President Atlantic Council) Ukraine at a Crossroads: What's at Stake for the United States and Europe (Subcommittee on European Affairs; Senate Committee on Foreign Relations; February 1, 2010) / Damon M. Wilson // Павло Гай-Нижник. Особистий сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/downloads/2012.senat.Wilson.pdf>.

64. World Economic Outlook Database // International Monetary Fund. – April, 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2016/01/weodata/index.aspx>.

References

1. Analitichna dopovid do Shchorichnoho Poslannia Prezydenta Ukrainy do Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro vnutrishnie ta zovnishnie stanovyshe Ukrainy v 2016 rotsi». – К.: NISD, 2016.

2. Verkhovna Rada ratyfikovala kharkivski uhody // VVS. – 2010. – 27 kvitnia [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.bbc.com/ukrainian/ukraine/2010/04/100427_rada_ratification_bt.shtml.

3. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 2010. – №21.

4. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 2010. – №40.

5. Hai-Nyzhnyk P. P. Rossiia proty Ukrainy (1990–2016 rr.): vid polityky shantazhu i prymusu do viiny na pohlynannia ta sprobly znyshchennia / Pavlo Hai-Nyzhnyk. – К.: «MP Lesia», 2017. – 332 s.

6. Holos Ukrainy. – 2010. – 26 liutoho.

7. Holos Ukrainy. – 2010. – 9 kvitnia.

8. Holos Ukrainy. – 2010. – 14 kvitnia.

9. Holos Ukrainy. – 2010. – 19 travnia.

10. Holos Ukrainy. – 2010. – 20 travnia.

11. Holos Ukrainy. – 2010. – 3 chervnia.

12. Holos Ukrainy. – 2010. – 11 chervnia.

13. Holos Ukrainy. – 2010. – 1 lipnia.

14. Holos Ukrainy. – 2010. – 20 lipnia.

15. Holos Ukrainy. – 2010. – 21 lipnia.

16. Holos Ukrainy. – 2010. – 6 zhovtnia.

17. Holos Ukrainy. – 2010. – 25 lystopada.

18. Holos Ukrainy. – 2010. – 30 lystopada.

19. Holos Ukrainy. – 2011. – 3 bereznia.

20. Holos Ukrainy. – 2011. – 9 kvitnia.

21. Holos Ukrainy. – 2011. – 16 kvitnia.

22. Holos Ukrainy. – 2011. – 9 chervnia.

23. Holos Ukrainy. – 2011. – 26 lypnia.

24. Holos Ukrainy. – 2011. – 2 serpnia.

25. Holos Ukrainy. – 2011. – 3 serpnia.

26. Holos Ukrainy. – 2011. – 14 chervnia.

27. Holos Ukrainy. – 2011. – 12 lystopada.

28. Holos Ukrainy. – 2011. – 26 lystopada.

29. Holos Ukrainy. – 2011. – 14 hrudnia.

30. Holos Ukrainy. – 2012. – 14 sichnia.

31. Holos Ukrainy. – 2012. – 9 liutoho.

32. Holos Ukrainy. – 2012. – 17 liutoho.

33. Holos Ukrainy. – 2012. – 18 liutoho.

34. Holos Ukrainy. – 2012. – 22 liutoho.

35. Holos Ukrainy. – 2012. – 19 travnia.

36. Den. – 2011. – 15 veresnia.

37. Zovnishnia polityka Ukrainy v umovakh hlobalizatsii. Anotovana istorichna khronika mizhnarodnykh vidnosyn (2008–2013). Avt. kol.: S. V. Vidnianskyi, O. M. Horenko, A. Iu. Martynov (vidp. red.), V. V. Piskizhova. – К.: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 2015.

38. Yzvestiya. – 2012. – 7 bereznia.

39. Isk Ministerstva oborony Rossijskoj Federacii k Kabinetu Ministrov Ukrainy otnositel'no dolgov kompanii Edinye jenergeticheskie resursy Ukrainy // Pavlo Hai-Nyzhnyk. Osobystyi sait [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: [http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2012\(08\)21.yesu.php](http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2012(08)21.yesu.php).

40. Komsomolska pravda. – 2011. – 24 zhovtnia.

41. Lyst ministra oborony Rosiiskoi Federatsii A. Serdiukova do prem'ier-ministra Ukrainy M. Azarova shchodo pohashennia Ukrainoiu zaborhovanosti kompanii «leESU» v sumi 405,5 mln dol. SSHa (10 chervnia 2011 r.) // Pavlo Hai-Nyzhnyk. Osobystyi sait [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: [http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2011\(06\)10.borg.php](http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2011(06)10.borg.php).

42. Lutsenko Yu. Ostannie slovo u Pecherskomu raionnomu sudi m. Kyieva (16 liutoho) / Yurii Lutsenko // Pavlo Hai-Nyzhnyk. Osobystyi sait [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: [http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2012\(02\)16.lutsenko.php](http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2012(02)16.lutsenko.php).

43. Nezavisimaia hazeta. – 2016. – 11 kvitnia.

44. O ratifikacii Soglasheniia mezhdru Rossijskoj Federaciej i Ukrainoj po voprosam prebyvanija Chernomorskogo flota Rossijskoj Federacii na territorii Ukrainy // Gosudarstvennaja Duma. Oficial'nyj sait [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://asozd2.duma.gov.ru/main.nsf/%28SpravkaNew%29?OpenAgent&RN=363935-5&02>.

45. Povidomlennia starshoho slidchoho Heneralnoi prokuratury Ukrainy O. Nechvohoda dlia Yu. Tymoshenko pro zaboronu yii poizdok do Chernihivskoi ta Mykolaivskoi oblasti, a takozh do m. Briusselia ta m. Strasbura (17 chervnia 2011 r.) // Pavlo Hai-Nyzhnyk. Osobystyi sait [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: [http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2011\(06\)17.Tymoshenko.php](http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2011(06)17.Tymoshenko.php).

46. Protest proty ratyfikatsii «kharkivskykh uhod» yak test na zrilist opozytii // Radio Svoboda. Ofitsiinyi sait. – 2010. – 27 kvitnia [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.radiosvoboda.org/a/2026250.html>.

47. Taiemna dyplomatychna depesha posla SSHa v Ukraini Dzh. Teffta [Pro zustrich i rozmovu z kolyshnim prezidentom Ukrainy L. Kuchmoi u 2 liutoho 2010 r.] / Dzh. Tefft // Pavlo Hai-Nyzhnyk. Osobystyi sait [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: [http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2010\(02\)\(.\).Tefft.php](http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2010(02)(.).Tefft.php).

48. Tarasiuk B. Zakon «Pro zasady vnutrishnoi ta zovnishnoi polityky» yak diahnoz postupovoho peretvorennia Ukrainy z subiekta zovnishnoi polityky v obiekta / Borys Tarasiuk // Ukrainaska pravda. Bloh B. Tarasiuka. – 2016. – 2 lypnia [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://blogs.pravda.com.ua/authors/tarasyuk/4c2ddd848042c/>.

49. Uhoda mizh Ukrainoiu ta Rosiiskoiu Federatsiieiu z pytan perebuvannia Chornomorskoho flotu Rosiiskoi Federatsii na terytorii Ukrainy // Verkhovna Rada Ukrainy. Ofitsiinyi sait [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/643_359.

50. Uhoda mizh Ukrainoiu ta Rosiiskoiu Federatsiieiu pro demarkatsiiu ukrainsko-rosiiskoho derzhavnogo kordonu (pidpysana 17.05.2010 r., ratyfikovana Ukrainoiu Zakonom №2466-VI vid 08.07.2010 r., nabrala chynnosti dlia Ukrainy 29.07.2010 r.)

[Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/643_365;

51. Ukaz prezidenta Ukrainy №1119/2010 «Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 17 lystopada 2010 roku «Pro vyklyky ta zahrozy natsionalnoi bezpetsi Ukrainy u 2011 rotsi» (17 lystopada 2010 r.) // Pavlo Hai–Nyzhnyk. Osobystyi sait [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: [http://www.hai–nyzhnyk.in.ua/doc2/2010\(11\)17.RNBO.php](http://www.hai–nyzhnyk.in.ua/doc2/2010(11)17.RNBO.php).

52. Uriadovyi kurier. – 2010. – 22 kvitnia.

53. Uriadovyi kurier. – 2010. – 25 chervnia.

54. Uriadovyi kurier. – 2010. – 19 veresnia.

55. Uriadovyi kurier. – 2011. – 19 zhovtnia.

56. Uriadovyi kurier. – 2012. – 5 travnia.

57. Yanukovych V. Dvadtsiat rokov Ukrainy: Nash shliakh lyshe pochynaetsia / Viktor Yanukovych // Dzerkalo tyzhnia. Ukraina. – 2011. – 19–26 serpnia.

58. Analytical correspondence between agents of intelligence and analysis company «Stratfor» about Putin and Medvedev role in the arrest of Tymoshenko and Russians plans for Yanukovych (Letter senior analyst for Eurasia Lauren Goodrich to the director from the analysis of «Stratfor» Reva Balla; September 14, 2011) // Pavlo Hai–Nyzhnyk. Osobystyi sait [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: [http://www.hai–nyzhnyk.in.ua/doc2/2011\(09\)14.analytical.php](http://www.hai–nyzhnyk.in.ua/doc2/2011(09)14.analytical.php).

59. Chow E. C. (Senior Fellow Program Center for Strategic and International Studies) Energy and National Security: «Ukraine at a Crossroads: Whats at Stake for the U.S. and Europe?» (Senate Foreign Relations Committee Subcommittee on European Affairs Hearing; February 1, 2012) / Edward C. Chow // Pavlo Hai–Nyzhnyk. Osobystyi sait [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.hai–nyzhnyk.in.ua/downloads/2012.senat.Chow.pdf>.

60. European Parliament. – 2011. – October, 27th [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=MOTION&reference=P7–RC–2011–0543&language=EN>

61. Pifer S. (Senior Fellow, Center on the United States and Europe; The Brookings Institution) Developments in Ukraine and Implications for U.S. Policy (Statement before the Senate Foreign Relations Committee Subcommittee on European Affairs; February 1, 2012) / Steven Pifer // Pavlo Hai–Nyzhnyk. Osobystyi sait [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.hai–nyzhnyk.in.ua/downloads/2012.senat.Pifer.pdf>.

62. Schuller K. Was tun mit Viktor Fjodorowitsch? / Konrad Schuller // Frankfurter Allgemeine Zeitung. – 2012. – 30. Oktober.

63. Wilson D. M. (Executive Vice President Atlantic Council) Ukraine at a Crossroads: Whats at Stake for the United States and Europe (Subcommittee on European Affairs; Senate Committee on Foreign Relations; February 1, 2010) / Damon M. Wilson // Pavlo Hai–Nyzhnyk. Osobystyi sait [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: // <http://www.hai–nyzhnyk.in.ua/downloads/2012.senat.Wilson.pdf>.

64. World Economic Outlook Database // International Monetary Fund. – April, 2016 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2016/01/weodata/index.aspx>.

Hai–Nyzhnyk P. P., *Doctor of Historical Sciences, Academician of the Ukrainian Academy of Sciences, Head of the Department of Historical Studies at the Research Institute of Ukrainian Studies (Ukraine, Kyiv), Hai–Nyzhnyk@ukr.net*

Ukrainian–Russian intergovernmental relations between 2010–2012 during the first phase of the presidency of Viktor Yanukovych

The Ukrainian–Russian intergovernmental and diplomatic relations in 2010–2012 are covered during the first phase of the presidency in Ukraine, V. Yanukovych. The political and diplomatic efforts of the President, Prime Minister and the Ministry of Foreign Affairs in the interstate relations between Ukraine and the Russian Federation in the fields of geopolitics, energy, economics and military cooperation are analyzed.

Keywords: *diplomacy, Ukrainian–Russian relations, Yanukovych, Putin, Medvedev.*

* * *

УДК 327(477):061.1 ЄС

Герасимчук Т. Ф.,

кандидат історичних наук, доцент, доцент
кафедри політичних наук, Рівненський державний
гуманітарний університет (Україна, Рівне),
gft.polit.education@gmail.com

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ: ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКУВАННЯ

На основі системного та структурно–функціонального підходів досліджуються особливості комунікування імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Процес комунікування імплементації Угоди про асоціацію, що є метою дослідження, визначається, з одного боку, реаліями сучасного глобалізованого світу, а з іншого – внутрішніми реформами в Україні, плуралізацією громадських структур, рівнем довіри до влади, охопленням цільових груп та необхідністю переходу на рівень масової комунікації. Правову основу комунікаційного процесу складають: Угода про асоціацію, Стратегія комунікації та низка урядових програм і проєктів ЄС, що визначають глибинність, якість і динаміку змін на реформи в Україні. Головною умовою комунікування імплементації Угоди про асоціацію є системна робота щодо реалізації Стратегії комунікації та забезпечення ефективного функціонування багаторівневої комунікаційної моделі на основі взаємодії інституцій Європейського Союзу, урядових структур України, експертного середовища і громадянського суспільства.

Ключові слова: *Європейський Союз, Угода про асоціацію, імплементація, комунікація, комунікування, Стратегія комунікації.*

Імплементація Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (повна назва Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами–членами, з іншої сторони, (далі – Угода)) стратегічно важлива для України, а набуття чинності всіма положеннями Угоди єдине з найважливіших політичних подій в історії Української державності. Це ще один історичний шанс до ствердження України як суверенної, правової, демократичної держави. Глибинність і якість трансформаційних змін в Україні значною мірою визначаються положеннями Угоди, яка по суті є «дорожньою картою» реформ. Масштабність євроінтеграційного процесу робить необхідним здійснення потужної роз'яснювальної та комунікаційної роботи в Україні на всіх рівнях: від загальнонаціонального до регіонального і кожного громадянина, щоб, з одного боку –дати розуміння змісту та необхідності реформ, що проводяться в рамках імплементації Угоди, а з іншого – мінімізувати негативний вплив потужної пропагандистської машини РФ. Адаже одне й інше заважає виробляти оптимальні формули співпраці та об'єктивно аналізувати позитивні ефекти і проблеми асоціації.

Актуальність даної теми. Імплементація Угоди про асоціацію – стратегічно важлива для нашої держави, відтак постає проблема якісного комунікування цього процесу. В інформаційному просторі є чимало помилкових міркувань, популістських заяв, дезінформації та міфів щодо негативних наслідків для України від переходу на європейські норми і стандарти та імплементації Угоди про асоціацію. Хоча за даними різних соціологічних досліджень більшість громадян України підтримує євроінтеграційний курс, але для розуміння суті змін потрібна роз'яснювальна робота на всіх рівнях: від державних службовців до бізнесу та громадянського суспільства. Особливо актуальною ця проблема є на регіональному та місцевому рівнях, де